

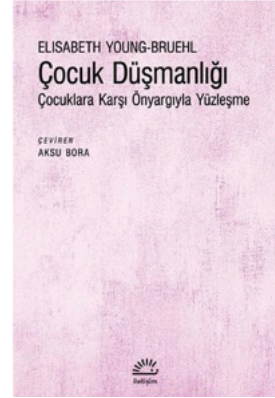
Narsisizmin Zehirli Dikeni: Çocuk Düşmanlığı Çocuklara Karşı Önyargıyla Yüzleşme

HİLAL KAZICI

*“Çocuklarımız sizin çocuklarımız değildir.
Onlar Hayat’ın kendine duyduğu hasretin oğulları ve kızları.
Onlar sizin sayenizde gelir ama sizden değildir.
Sizinle birlikte olsalar da size ait değildir.
Onlara sevginizi verebilirsiniz ama düşüncelerinizi değil.
Zira kendi düşünceleri var onların.”*

Halil Cibran

Her çocuk kendine özgü bir karaktere ve çeşitli yeteneklere sahiptir. Bazı çocuklar küçük yaştan itibaren ailesinden, okulundan ve içinde yaşadığı sosyal çevreden gerekli desteği alırlar. Kendine özgü yeteneklerini geliştirmiş ve karakterlerinin olumlu özelliklerini güçlendirmiş olarak mutlu bir hayata adım atarlar. Bazı çocuklar ise küçük yaştan itibaren yakın çevrelerindeki insanların önyargılarına ve içinde yaşadıkları ortamın buhranına maruz kalırlar. Kendilerine özgü yetenekleri keşfetmekte zorlanırlar ve karakterinin olumlu özelliklerini yeterince

– KİTAP İNCELEMESİ –

HİLAL KAZICI, hilalkazici@hotmail.com
Rehber Öğretmen
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8084-5748>
DOI: <https://doi.org/10.47646/CMD.2023.288>

304

Çocuk ve
Medeniyet
2023

Sayı 14: 304-308

Hilal Kazıcı

geliştiremezler. Henüz kendilerini nasıl koruyabileceklerini öğrenemeden çetin bir yaşam mücadelesinin içine düşerler (Enç, 1949, s.1-2). Bu durumdaki çocukların yaşantısı psikiyatristlerin ve sosyal bilimcilerin başlıca merak konusu olmuştur.

New York Columbia Üniversitesi Psikoanalitik Eğitim ve Araştırma Merkezi'nde terapist ve öğretim üyesi olarak görev yapmış olan Elisabeth Young Bruehl çocuklara karşı beslenen önyargıyı gün yüzüne çıkartmak amacıyla bir eser kaleme almıştır: *Çocuk Düşmanlığı*. Prof. Dr. Aksu Bora'nın Türkçe'ye çevirdiği eser, 2021 yılında, İletişim Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Daha önce önyargının çeşitli formları üzerine geniş çaplı araştırmalar yapmış olan Elisabeth Young; Hanne Arendt ve Anna Freud biyografilerini kaleme almıştır. Felsefeden psikanalize uzanan bir meraka sahip olan yazar, bu merakını akademik öğrenimi ve mesleki tecrübesiyle güçlendirmiştir. *Çocuk Düşmanlığı* adlı eser de Elisabeth Young'un bu bilgi birikiminin ürünüdür (<https://www.youtube.com/watch?v=gVFUjZtySas>). Yazar, yedi bölümden oluşan eserinde, çocuklara karşı önyargıyı tanımlamaya çalışmıştır. Gündelik bireysel davranışlarımızdan başlayıp, çocuk karşıtı sosyal politikalara kadar uzanan geniş çerçevede düşünme imkânı sunacak bir kavram çalışması ortaya koymuştur. Bu bağlamda *çocuk düşmanlığı* kavramını önermiş ve eserinin temel konusunun bu kavramı tanımlamak olduğunu belirtmiştir (Young-Bruehl, 2021, s.11-12).

Yazar, *Bir Önyargının Anatomisi* başlıklı birinci bölümde önyargının çeşitli biçimlerini kısaca karşılaştırmıştır. Irkçılık, cinsiyetçilik ve homofobi gibi önyargıların yer yer sosyal bilimciler tarafından araştırıldığını fakat çocuklara karşı önyargının ayrı bir konu olarak ele alınmadığını vurgulamıştır. Literatürdeki bu eksikliğin fark edilmesini sağlamak amacıyla kullandığı çocuk düşmanlığı kavramını şu şekilde tanımlamıştır: “çocuklara karşı, onların birer mülk oldukları ve yetişkinler tarafından denetlenebilecekleri (hatta denetlenmeleri gerektiği), köleleştirilebilecekleri ve yetişkin ihtiyaçlarını karşılamak üzere gözden uzaklaştırılabilecekleri inancına dayalı bir ön yargı.” (Young-Bruehl, 2021, s. 42). Elisabeth Young-Bruehl çocuk düşmanlığının ayırt edici yönünü belirlerken bu önyargının felsefi temellerini ve psikolojik boyutunu ele almaya çalışmıştır. *Çocuk Düşmanlığının Üç Formu: Anna'nın Hikâyesi* başlıklı ikinci bölümde ise çocuklara karşı ön yargının pratik hayattaki örneklerine yer vermiştir. Kendisi ile görüşme yapan danışanlarının hikâyelerinden yola çıkarak çocuk düşmanlığı kavramının tanımlanmasını

kolaylaştıracak şu soruyu gündeme getirmiştir: Ebeveynler ya da aile üyeleri neden çocuklarının aleyhine dönük davranışlar sergiliyor, bu davranışları nasıl birtakım inançlar ve önyargılarla meşrulaştırıyorlar? (Young-Bruehl, 2021, s. 83).

Eser dikkatlice okuduğunda, yazarın, ebeveynlere veya ailenin diğer üyelerine karşı yargılayıcı bir tavır almaktan ziyade onların psikolojilerini anlamaya yönelik bir tutum sergilediği açıkça fark edilmektedir. Nitekim yazar Çocuk İstismarı ve İhmali: Epey Karışık Bir Alan başlıklı üçüncü bölümde konuyla ilgili geniş çaplı bir literatür taraması yapmaktadır. Elisabeth Young-Bruehl literatürdeki çalışmaların, çocuk istismarını ve ihmali gündeme getirmesi açısından, değerli gördüğü yönlerini belirtirken söz konusu çalışmaların çocuk düşmanlığını besleyen yönlerinin de bulunduğunu vurgulamıştır. Bu durumun en belirgin örneğini Amerika'da uygulanan koruyucu aile hizmetlerinin oluşturduğunu ifade etmiştir. Koruyucu aile hizmeti kapsamında ailesinden uzaklaştırılan çocukların farklı bir dışlanma modeliyle burun buruna kaldıklarının altını çizmiştir (Young-Bruehl, 2021, s.95-132). Yazar, literatürdeki bu karışıklığın politik boyutunu Çocuk İstismarının Politikleştirilmesi başlıklı bölümde ele almıştır. Bu bölümde çocuk istismarı ve ihmali sorununun uzun yıllar boyunca politika alanında tartışılan ve gündeme getirilen bir konu olduğunu belirtmiştir. Ona göre konunun birtakım ideolojik yaklaşımların etkisiyle yorumlanması ve çocuk savunucularının olayı tek boyutta ele alma eğilimi sorunu daha karışık bir boyuta taşımıştır (Young-Bruehl, 2021, s. 133-181). *Kitle Histerisi ve Çocukların Cinsel İstismarı* başlıklı bir sonraki bölümde ortaya çıkan karmaşıklığı bir nebze olsun ortadan kaldıracak çalışmalardan bahsetmiştir. Uzun uğraşlar sonucunda istismar ile ihmal arasındaki farkın yavaş yavaş fark edilmeye başladığını hatta fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ayrımları üzerine çalışmalar yürütüldüğünü belirtmiştir. Elisabeth Young-Bruehl çocuk istismarı ve ihmali bu tür kategoriler oluşturarak değerlendirmenin -önemli bir girişim olduğunu fakat- ele alınan sorunları tanımlama açısından yetersiz kaldığını vurgulamıştır. Var olan teorileri daha işlevsel hâle getirmek için çocuk düşmanlığı kavramının temel formlarını belirlemeye odaklanmıştır (Young-Bruehl, 2021, s.183-212).

Yazar, ilk adımda çocuk düşmanlığını çocuklara zarar veren eylemleri veya onların temel ihtiyaçlarını karşılamamayı rasyonelleştiren ve meşrulaştıran bir önyargı biçimi olarak sunmuştur (Young-Bruehl, 2021, s. 41). Çocuk Düşmanlığının Aile İçindeki Formları başlıklı altıncı bölümde çocuk düşmanlığını içselleştirmiş yetişkinlerin motivasyon kaynaklarını

ve çocuk düşmanlığının farklı formlarını ele almaya çalışmıştır. Yazara göre çocuk düşmanlığını içselleştirmiş yetişkinlerin en önemli motivasyon kaynağı kendi yaşantılarıdır. Çocukluk döneminde kendi büyüklerine itaat ederek yaşamak zorunda kalan kişilerin, ebeveyn oldukları zaman aynı hizmeti kendi çocuklarından beklediklerini ifade etmektedir. Bu durumu yaşamaya en yatkın kesimin ise Baby Boom kuşağı olduğuna dikkat çekmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında dünyaya gelen Baby Boom kuşağı ilerici yaklaşımlar ile gerici eğilimler arasındaki bitmek bilmeyen çatışma arasında kalmış bir kuşaktır. Yazara göre bu kuşaktaki bazı bireylerin çocuk savunucuları arasında yer almasına karşılık kuşağın büyük çoğunluğu farkında olmadan çocuk düşmanlığının yaygınlaşmasına sebep olmuştur (Young-Bruehl, 2021, s.21). Yazar bu iddiasını yapmış olduğu klinik görüşmelerden örnekler sunarak temellendirmiştir ve söz konusu örnek görüşmelerden yola çıkarak çocuk düşmanlığının üç formunu şu şekilde belirlemiştir: narsistik çocuk düşmanlığı, saplantılı dışlayıcı çocuk düşmanlığı, histerik rol manipülatör çocuk düşmanlığı. Çocuk düşmanlığı formlarından en az birine maruz kalmış hastaları gözlemleyen Elisabeth Young-Bruehl, bu kişilere aile içinde hangi rollerin biçildiğini anlamaya çalışmıştır. Kendini aile içinde külfet olarak gören “istenmeyen çocuk”, hayatını sapkın aile rejiminin taleplerini yerine getirmeye adanmış “rol oynayan çocuklar” ve narsistik ebeveynin egemenliği altında kalmış “ana babalarının egolarına hizmet eden çocuklar” olmak üzere üç tür rol modelinin bulunduğunu tespit etmiştir. Bu rol modellerden örnekler sunarak çocukluk döneminden itibaren kişiliği ipotek altına alınmış hastalarının karakter özelliklerini betimlemeye çalışmıştır (Young-Bruehl, 2021, s.213-225). Eserin bu bölümünde özellikle de narsistik aile rejimlerini derinlemesine incelemiş ve çalışmanın anahtar kavramlarından birisi olduğu için narsisizm hakkında ek bilgiler aktarmıştır. Narsisizmin iki temel tezahüründen bahsetmiştir. Kendini önde çıkaranları, dünyaya hükmedici bir figür olarak tanımlayan büyüklenmeci narsistler ve insanlara kendini kurban olarak tanıtan, onların acıma duygusunu sömürerek güç kazanmaya çalışan tükenmiş narsistler. Büyüklenmeci narsistler diğer insanların kimliklerine doğrudan saldırılar, tükenmiş narsistler ise pasif agresif tavırlar sergilerler. Yazara göre bu iki durumdan en az birini yaşayan ebeveynler farkında olmadan çocuklarını zehirlerler. Kendi narsistik yaralarının acısını çocuklarının üzerinde hâkimiyet kurarak çıkarmaya çalışırlar. Bu durumdaki ebeveynler farkında olmadan kendi kusurlarını çocuğa yansıtırlar ve çocuğunu kötü muameleye maruz bırakırlar. Hatta

bazı durumlarda çocuğunun güçlü yönünü kıskanarak, çocuğunun benliğini silme çabası içerisine girerler. Benliği saldırı altında kalan çocuk ebeveynine karşı yetersiz kaldığını düşünerek kendini suçlama eğiliminde bulunur (Young-Bruehl, 2021, s. 226-244). Sonuç olarak ebeveynin narsistik tavırları çocuğun benliğine zehirli bir diken gibi saplanır. Bu zehirli diken kişinin kendine özgü yeteneklerini keşfetmesini ve karakterinin güçlü yönlerini geliştirmesini zorlaştırır.

Eğitim ve Çocuk Düşmanlığının Sonu başlıklı bölüme gelindiğinde yazar genel bir değerlendirme yapmıştır ve ele alınan soruna ilişkin çözüm önerileri sunmuştur. Çocuklara karşı önyargının olabildiğince geniş perspektiften analiz edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kitap boyunca *çocuk düşmanlığı* kavramını tanımlarken Amerikan toplumunda gözlemlendiği vakalar üzerinden değerlendirme yapmıştır. Bunun yanı sıra İsveç'in eğitim sisteminden kısaca bahsederek çocuklar için daha güvenli ve sağlıklı bir ortamın inşa edilebileceğini vurgulamıştır (Young-Bruehl, 2021, s. 245-273).

Çocuk Düşmanlığı adlı eser çocuklara karşı önyargıyı bilimsel açıdan anlamak isteyen profesyonel araştırmacılara hitap etmektedir. Konuyla ilgili yapılacak yeni araştırmaların rotasını belirleyebilecek nitelikte bir eserdir.

Hilal Kazıcı

Kaynakça

ENC, M. (1949), *Ruhsal Bağımsızlık*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi .

YOUNG-BRUEHL, E. (2021), *Çocuk Düşmanlığı*, (A. BORA, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.